

CỐ THỦ TƯỚNG VÕ VĂN KIỆT

Người nặng lòng với lịch sử

Nguyễn Hạnh

Trong những năm cuối đời, cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt luôn quan tâm đến một số vấn đề liên quan lịch sử, đặc biệt là lịch sử vùng đất phương Nam với các nhân vật lịch sử còn “có vấn đề”, và về công trình khoa học cấp Quốc gia “Lịch sử Nam bộ kháng chiến” mà ông là người tổng chủ biên.

Năm 2000, với cương vị là cố vấn Ban chấp hành Trung ương, ông đã tới dự buổi tọa đàm “Nhân vật lịch sử Lê Văn Duyệt”, và phát biểu:

“... Tôi biết còn những đánh giá khác nhau, thậm chí trái ngược nhau về không ít nhân vật lịch sử, trong đó có trường hợp Lê Văn Duyệt. Tôi cho rằng, đánh giá, sử dụng những sự kiện lịch sử như thế nào là thuộc trách nhiệm của các nhà lãnh đạo chính trị, nhưng đối với các nhà sử học thì tính chân thực của lịch sử là quan trọng. Đối với những nhân vật như Lê Văn Duyệt thì những cuộc tọa đàm hẹp để có thể làm rõ công, tội một cách có cơ sở khoa học và đủ thuyết phục là nên làm.

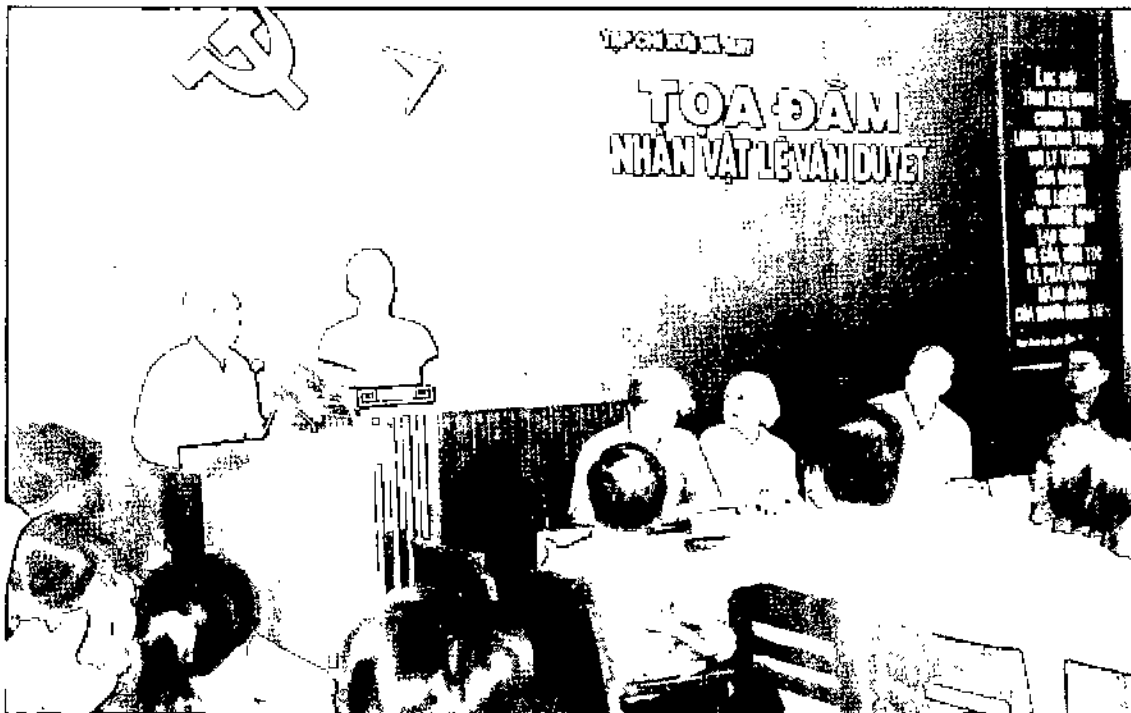
Cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt phát biểu tại cuộc tọa đàm “Thế kỷ XXI nhìn về nhân vật lịch sử Phan Thanh Giản”, tháng 9-2003

Tôi cũng cho rằng, không đơn giản chỉ một cuộc tọa đàm như thế này là đã có thể giải quyết được những vấn đề còn ý kiến khác nhau từ nhiều năm, thậm chí từ hàng trăm năm nay về Lê Văn Duyệt. Tuy nhiên, qua những cuộc tọa đàm như vậy, chúng ta sẽ có thêm cơ sở, điều kiện và cả độ chín để nhìn nhận vấn đề cho khách quan, khoa học.

Suốt ngày hôm nay, tôi đã chú ý lắng nghe các tham luận với các chủ đề khác nhau và qua đó, tôi thấy mình biết thêm

nhiều điều về nhân vật này. Là một người đã tham gia hoạt động chính trị nhiều năm và có một thời gian ngắn tham gia quản lý nhà nước, qua những gì được nghe hôm nay kết hợp với những gì được đọc trước đây, tôi thấy tư duy và ứng xử của Lê Văn Duyệt có nhiều điểm ở tầm quốc sách và có những mặt khá gần gũi so với một số chủ trương của chúng ta trong thời kỳ đổi mới.

... Công, tội phân minh cũng là quan điểm của Đảng ta về các vấn đề lịch sử”.

Cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt phát biểu tại cuộc tọa đàm "Nhân vật Lê Văn Duyệt", tháng 7 năm 2000

Trong số các nhân vật lịch sử ở phương Nam, ông đặc biệt quan tâm nhất có lẽ là nhân vật lịch sử Phan Thanh Giản. Trên số báo *Xưa&Nay* tháng 9-2003, ông đã viết: "Lịch sử là một quá trình nối kết quá khứ và hiện tại. Tìm hiểu, đánh giá đúng quá khứ sẽ giúp ích rất nhiều cho hiện tại. Đó là lý do khiến tôi quan tâm tới lịch sử, đặc biệt là giai đoạn cận đại cùng các nhân vật có trọng trách thời ấy. Có những nhân vật đã được kết luận, nhiều vị anh hùng đã được tôn vinh như Nguyễn Tri Phương, Hoàng Diệu, Trương Định, Thủ Khoa Huân, Thiên Hộ Dương, Nguyễn Trung Trực... Đó là những kết luận xác đáng, được nhân dân mọi thời đại đồng tình. Nhưng cũng có những nhân vật mà giữa các nhà khoa học lịch sử cũng như giữa một số nhà nghiên cứu còn có khoảng cách. Đó là trường

hợp nhân vật Phan Thanh Giản. Tuy nhiên, sau hai cuộc hội thảo, khoảng cách trong đánh giá công, tội của Phan Thanh Giản đã được thu hẹp".

Sau cuộc tọa đàm "Thế kỷ XXI nhìn về nhân vật lịch sử Phan Thanh Giản", ông đã về thăm mộ cụ Phan, đốt hương lạy cụ đồng thời quyết định sửa lại khu mộ phần và nhà thờ cụ Phan. Việc làm này đã có một số ý kiến dị nghị cho là đề cao họ Phan (Võ Văn Kiệt tức Phan Văn Hòa), ông nói: "Hồi tôi làm thủ tướng, tôi có nhờ người tìm gia phả họ Phan (cụ Phan Thanh Giản) có liên quan gì với tôi không? Nhưng không có liên quan gì. Nhưng mà nếu tôi là hậu duệ của cụ Phan là vinh dự cho đất nước này chứ có sao đâu?".

Theo lời kể lại của ông Nguyễn Chiến Thắng nguyên Thường vụ Tỉnh ủy, Trưởng ban Tuyên giáo tỉnh Vĩnh Long, thì

trong một lần họp thường vụ Tỉnh ủy, ông Kiệt có đến dự và đề nghị: Tôi biết các đồng chí đang chuẩn bị một con đường sau khi tôi mất, nhưng xin hãy dành con đường đó cho cụ Phan. Phan Thanh Giản xứng đáng được đặt tên đường!

Tháng 5-2008, ông về Vĩnh Long thăm Văn Thánh miếu – nơi trước 1975 có thờ Phan Thanh Giản, ông điện thoại cho chúng tôi đề nghị chương trình "Mỗi người một giọt đồng đức tượng danh nhân" đức tượng cụ Phan để ông cung tiến Văn Thánh miếu nhân ngày giỗ lần thứ 141. Bức tượng do ông đóng góp công đức đã được thực hiện nhưng rất tiếc ông đã ra đi vĩnh viễn trước, không kịp chứng kiến ngày an vị tượng.

Cuộc tọa đàm "Trương Vĩnh Ký với văn hóa", cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt không đến dự, nhưng ông có viết thư cho Ban tổ chức với đầu đề "Cán

một kết luận khoa học cho nhân vật Trương Vĩnh Ký”. Nguyên văn bức thư như sau:

“Từ lâu tôi có ý mong đợi được dự một Hội thảo với một quy mô nào đó để được nghe các giáo sư, các nhà nghiên cứu trao đổi cho sáng tỏ nhiều vấn đề còn khuất tất về nhân vật Trương Vĩnh Ký. Tôi rất vui khi nhận được thư mời dự buổi Tọa đàm “Trương Vĩnh Ký với văn hóa”.

Cho tới nay, đã trên 100 năm trôi qua kể từ ngày Trương Vĩnh Ký nằm xuống, nhưng việc đánh giá về ông vẫn còn những khác biệt thậm chí đối lập nhau. Trách nhiệm này trước tiên, theo tôi có phần thuộc Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam chúng ta. Tôi nhất trí với ý kiến của GS Đinh Xuân Lâm trong ‘Lời giới thiệu’ cuốn *Trương Vĩnh Ký - Bi kịch muôn đời* của Hoàng Lại Giang rằng: ‘Sở dĩ có tình hình đáng tiếc đó chính vì nhận định, đánh giá một nhân vật lịch sử mà lại không gắn với thời đại lịch sử, trong đó người ấy sống và hành động, lại nặng nề suy diễn chủ quan một cách không thấu tình đạt lý’.

Thật sự tôi rất tiếc vì thời gian sau khi đất nước hoàn toàn giải phóng đã trên 20 năm mà chúng ta mới chỉ dừng lại ở mức Tọa đàm *Trương Vĩnh Ký với văn hóa*. Hội Khoa học Lịch sử của chúng ta không thiếu những giáo sư sử học nổi tiếng, những nhà nghiên cứu tài giỏi. Tôi mong rằng trong dịp này các giáo sư, các nhà nghiên cứu sẽ làm sáng tỏ được những vấn đề còn tồn tại. Những nhận định, những đánh giá của các vị có tầm quan trọng nhằm

đặt các nhân vật lịch sử vào đúng vị trí của họ. Và cũng từ đó, chúng ta mới có đầy đủ căn cứ khoa học để rút ra cho chính chúng ta hôm nay và cho cả thế hệ mai sau những bài học cần thiết, bổ ích.

Vốn không quen chấp nhận thực tế ‘có còn hơn không’ nhưng trong trường hợp này tôi rất hoan nghênh cố gắng của anh chị em tổ chức buổi Tọa đàm này. Hơn nữa, tôi cho rằng Trương Vĩnh Ký cũng còn có một sự may mắn là được không ít người quan tâm. Riêng phần mình, tôi cảm thấy rất hứng thú với chủ đề của buổi Tọa đàm này.

Với nhân vật Trương Vĩnh Ký, tuy chưa được tiếp cận nhiều tài liệu về ông, nhưng qua những gì mà tôi có, tôi đọc, nghe và biết, nếu chỉ xét đơn thuần trên lĩnh vực văn hóa thì đây cũng là một nhà văn hóa lỗi lạc của thời kỳ đó và cho cả hôm nay, không chỉ của Việt Nam chúng ta mà còn là của thế giới.

Trương Vĩnh Ký đã lựa chọn con đường riêng cho cuộc đời mình, mặc dù luôn tôn vinh những vị anh hùng dân tộc như Trương Định, Nguyễn Trung Trực, Thủ Khoa Huân, Thiên Hộ Dương. Ông cũng luôn coi Nguyễn Đình Chiểu là nhà văn hóa lớn của dân tộc. Tuy nhiên chính do sự lựa chọn con đường đi của Trương Vĩnh Ký coi như nghịch lý, đó là một trong những vấn đề gút mắc lớn nhất của Trương Vĩnh Ký ‘Bi kịch muôn đời’.

Tôi hy vọng rằng các giáo sư, nhà nghiên cứu trong buổi Tọa đàm này trao đổi nhằm tìm được

một tiếng nói chung, một kết luận mang tính khoa học cho nhân vật lịch sử Trương Vĩnh Ký. Nếu như còn lại những vấn đề chưa thống nhất được thì chúng ta có thể tổ chức một Hội thảo Khoa học trong thời gian sớm nhất”.

Ngoài các nhân vật lịch sử mà cố Thủ tướng quan tâm, vấn đề lịch sử hình thành và phát triển vùng đất phương Nam ông cũng luôn trăn trở và chia sẻ với nhiều nhà khoa học. Ông ra Hà Nội gặp GS. Phan Huy Lê và một số nhà khoa học ở Hồ Tây để trao đổi về một cuộc hội thảo “Chúa Nguyễn và vương triều Nguyễn” ở Thanh Hóa. Ông còn khích lệ cho nhóm làm phim “3 vua triều Nguyễn” (Hàm Nghi, Thành Thái, Duy Tân)... Rất tiếc, những điều ông mong muốn sau này đều đã thực hiện được, nhưng không có mặt ông.

Bức ảnh bìa 1 trong số báo kỳ này là chân dung của cố Thủ tướng Văn Kiệt và cố GS Trần Văn Giàu tại cuộc hội thảo “Thế kỷ XXI nhìn về nhân vật lịch sử Phan Thanh Giản” do Hội Khoa học Lịch sử Việt Nam – Tạp chí *Xưa & Nay* tổ chức tại TP.HCM, tháng 8-2003. Đây là bức ảnh có giá trị về mặt lịch sử, góp phần đánh dấu mốc lịch sử trong vấn đề nhận thức về nhân vật lịch sử Phan Thanh Giản.

Nhân kỷ niệm 10 năm ngày mất của cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt, nhắc lại những sự kiện, chi tiết về 3 cuộc hội thảo như trên thiết nghĩ cũng là cách tri ân sự đóng góp của cố Thủ tướng đối với lịch sử, đặc biệt là lịch sử vùng đất phương Nam. ■